

Clasificarea metodelor de învățământ

Cele mai cunoscute clasificări ale metodelor adoptă următoarele criterii :

- a) **metode tradiționale** (expunerea, conversația, exercițiul) și **metode noi** (algoritimizarea, problematizarea, brainstorming-ul, învățarea programată, etc.). Considerăm că nimeni nu poate garanta că tot ce e vechi este obligatoriu depășit, iar ce este nou nu este întotdeauna modern.
- b) **metode generale** (expunerea, prelegerea, conversația, cursul magistral) și **metode speciale** (exercițiul moral).

1) după tipul de activitate didactică:

- metode de predare / - metode de învățare

- metode de transmitere și asimilare a noilor cunoștințe
- metode de formare a priceperilor și deprinderilor
- metode de consolidare
- metode de aplicare

- metode de evaluare și autoevaluare.

2) după forma de organizare a activității:

- metode de muncă individuală
- metode de predare învățare în grupuri
- metode frontale, cu întreaga clasă
- metode de lucru în echipă
- combinate

3) după modul de gândire:

- metode algoritmice
- metode euristice

4) după modul de acțiune a elevului:

- metode pasive
- metode active
- metode interactive

5) după modul de activitate cognitivă:

- metode bazate pe receptare
- metode care aparțin preponderent descoperirii dirijate
- metode de descoperire propriu-zisă

6) după modul de descoperire a conținutului de studiu:

- metode expositive
- metode interogative
- metoda problematizării
- reflecția personală

7) Metode și strategii de dezvoltare a gândirii critice :

- de evocare : *brainstorming-ul, harta gândirii, lectura în perechi etc.*
- de realizare a înțelesului : *procedeul recăutării, jurnalul dublu, tehnica lotus, ghidurile de studiu etc.*
- de reflecție : *tehnici de conversație, tehnica celor șase pălării gânditoare, diagramele Venn, metoda horoscopului etc.*
- de încheiere : *eseul de cinci minute, fișele de evaluare;*
- de extindere : *interviurile, investigațiile independente, colectarea datelor, studiu de caz, proiectul etc.;*

8) Metode și strategii de învățare prin colaborare :

- tehnici de spargere a gheții : *Bingo, Ecusonul, Tehnica Graffiti, Colecționarul deosebit, Tehnica căutării de comori etc.*
- metode și strategii pentru rezolvarea de probleme și dezbateri : *Mozaic, Reuniunea Phillips 66, Metoda grafică etc.*
- exerciții pentru rezolvarea de probleme și discuții : *Mai multe capete la un loc, Discuția în grup, Consensul în grup.*

Metode și procedee specifice lecției de *Literatură*

Metode clasice și tehnici de Gândire Critică (specifice inclusiv cadrului ERRE)

Specificul procesului de receptare a literaturii în școală impune diversificarea metodelor și procedeele de predare-învățare, consecință firească a exigențelor unui învățământ cu un puternic conținut *formativ* care solicită o permanentă implicare a elevilor în propria formare – condiție sine qua non a creșterii randamentului școlar.

Implicarea înseamnă activizare, participare la instruire/autoinstruire, trezirea interesului și a motivației pentru învățare prin găsirea unor răspunsuri potrivite la întrebări precum: *De ce trebuie să învăț aceste lucruri? La ce îmi folosesc? Cum pot să le utilizez în alte contexte și situații?*

Menținerea interesului și motivației pentru învățare presupune crearea unui climat de încredere, asigurarea unei atmosfere de lucru stimulante, prin antrenarea elevilor în activități diverse: *frontale, individuale și prin cooperare.*

O astfel de posibilitate se întrevede doar prin folosirea unor *metode și procedee participative, activizante, interactive* cum ar fi: ***brainstormingul, învățarea prin descoperire, discuția, dezbateră, problematizarea ș.a.***

Se impune și ***reconsiderarea metodelor expositive*** prin asociere cu diverse procedee care să le confere un caracter activizant: asocierea expunerii cu *brainstormingul*, intervenția motivată a elevilor în timpul prelegerii și asocierea acestora cu rezolvarea unor sarcini de lucru pe grupe, introducerea unor momente de reflexivitate prin utilizarea unor tehnici ale “gândirii critice” etc. La lecțiile de *Literatură* se folosesc, alături de metodele clasice: ***conversația, descoperirea, lectura cu variantele ei, explicația, expunerea etc., metode și tehnici de lucru care încurajează învățarea prin cooperare, stimulează gândirea critică a elevilor, dezvoltă imaginația și creativitatea.***

În activitățile de receptare a textelor literare, de însușire a unor noțiuni/concepte de teoria literaturii/estetică etc., de cunoaștere a unor epoci, curente, școli, ideologii literare, de studiere aprofundată a literaturii ori de formare și cizelare a competenței de comunicare orală/scrisă – prin producerea diferitelor tipuri de texte – *Didactica limbii și literaturii române* utilizează diferite metode și procedee/tehnici de lucru în funcție de volumul cunoștințelor, de vârsta elevilor, de stadiul dezvoltării psihogenetice a acestora și de particularitățile colectivului de elevi, respectând caracteristicile receptării în context didactic.

Conversația sau „**euristica**” este o metodă cu mare utilizare în orele de lectură/literatură, facilitând accesul elevilor la informații prin întrebările adresate de profesor, de elevul însuși ori de colegi. *Varianta modernă a euristicii* este dialogul autentic a cărui calitate este dată atât de modul în care sunt formulate întrebările, cât și de răspunsurile elevilor: logice, rezultate din comparații, asocieri etc. legate de fenomenul literar. Se consideră că, în gimnaziu, la clasele mici, conversația poate avea un caracter fragmentar datorită numărului mare de întrebări pe care profesorul le adresează elevilor – „se desfășoară mai mult „pe orizontală”, „la suprafață”. Credem că, în gimnaziu, tipul întrebărilor, ca și numărul acestora, depinde de nivelul de receptare a textului, în funcție de vârsta elevilor.

Criterii de clasificare a întrebărilor utilizate la disciplina *Limba și literatura română*.

I. După gradul de complexitate a răspunsului:

- **întrebări închise:** nu acceptă decât un singur răspuns corect și verifică modul în care au fost înțelese / învățate conținuturile. Ex.: *Care sunt evenimentele relatate în text? Care sunt personajele basmului?*
- **întrebări deschise** (problematizante): cer o interpretare și o evaluare a conținuturilor și acceptă mai multe răspunsuri. Ex.: *Ce semnificație are prima probă pe care o trece eroul? Care este sensul metaforei “bordei în soare? Cum ați rescrie finalul basmului?”* etc.

II. După raportul cu textul:

- **întrebările intratextuale:** sunt cele care își găsesc răspunsurile în textul discutat și se referă la: acțiune, personaje, imagini, de instanță narativă, perspectivă, structură etc.
- **întrebările extratextuale:** solicită elevului să coreleze informațiile oferite de text cu altele, din alte surse (lecturi, experiența de viață, amintiri, reacții subiective etc.): Ex.: *Ce alte cunoștințe aveți despre subiectul textului?; De ce fapte, imagini v-ați amintit citind textul?; Cum vă raportați la personajul X?*
- **întrebări intertextuale:** răspunsurile solicită corelarea diferitelor texte: Ex.: *Cunoașteți și alte texte cu aceeași problematică?; Puteți stabili asemănări între personajul X și alte personaje?*

Aceste tipuri de întrebări conduc spre următoarele **concluzii:**

- Orice activitate de receptare **începe cu întrebări închise, de înțelegere globală și în detaliu a textului și continuă cu întrebări deschise, de interpretare** pe care autorii le numesc și **problematizante**.

- În cazul textelor literare studiate în liceu, cele două tipuri de întrebări pot alterna, având în vedere complexitatea textelor și nivelul de cunoștințe / volumul de lecturi obligatorii ale elevilor mari.

- În cea de-a doua clasificare, se recomandă parcurgerea următorului drum: **de la întrebările extratextuale, spre cele intratextuale și, în final, la cele intertextuale**.

- Acestor două modele trebuie să li se supună parcursul didactic sau, altfel spus, structurarea lecțiilor, în funcție de întrebări, să aibă în atenție aceste sugestii.

- Referitor la nivelurile de receptare, în gimnaziu (clasele V-VI) profesorul va utiliza mai ales întrebările închise, dar îi va obișnui pe elevi și cu formularea unor răspunsuri bazate pe comparații, asocieri, sinteze care să-i ajute să-și dezvolte competențele unei gândiri critice de tip analitic pentru înțelegerea și aprofundarea fenomenelor studiate.

- În liceu va predomina dialogul spontan între profesor-elev, elev-elev, elev-elevi, când răspunsurile elevilor devin veritabile expuneri, judecăți de valoare, conversația desfășurându-se în adâncime sau pe verticală.

Metoda se folosește în toate activitățile de receptare a textului literar și îmbracă diferite forme după momentul când se realizează:

- de orientare în textul- suport, după prima lectură;
- de comunicare, pentru transmiterea și însușirea noilor cunoștințe;
- de consolidare și aplicare;
- de receptare ;
- de verificare și evaluare.

Expunerea, metodă clasică de transmitere a cunoștințelor, fără implicarea în nici un fel a elevilor, așa cum se folosea în școala tradițională, nu-și mai găsește același loc în metodologia modernă a lecției de lectură/literatură. Neputând fi exclusă din activitatea de predare-învățare, se impune găsirea unor modalități prin care să i se imprime valențele formative. Pe lângă unele procedee specifice stilului oratoric (*interogația și invocația retorică*) sau celui polemic (*exclamația, aluzia, dubitația* etc.) – procedee stilistice menite să capteze interesul ascultătorilor, monotonia unei expuneri, prelungite în general peste 10-15 minute, poate fi evitată prin *implicarea elevilor*, folosind tehnici precum: **brainstormingul, chestionarul, predicția pe baza unor termeni din prelegere dați în avans, prelegerea intensificată** etc.

În învățământul gimnazial se practică o *variantă a prelegerii*, **povestirea**, atunci când profesorul relatează întâmplări din viața autorilor textelor studiate sau când se expun episoade mai ample dintr-o operă din care face parte fragmentul studiat. Acestui gen de povestire artistică i se atribuie, și pe bună dreptate, *efecte sensibilizatoare asupra elevilor*.

La clasele de liceu **expunerea** îmbracă forma **prelegerii școlare** în forma ei **problematizantă**, când profesorul formulează *întrebări – problemă* la care elevii răspund în urma unor investigații individuale sau în grup care le provoacă interesul și le menține motivația pentru ascultare/învățare.

Considerăm că, indiferent de vârsta elevilor, multe secvențe de expunere – pot fi înlocuite prin apelul la cunoștințele lor, asimilate în alte activități din clasă sau din afara spațiului școlar, la lecturile și experiențele acestora – modalități participative ce prilejuiesc dezbateri în jurul temei care face obiectul expunerii.

Discuția – schimb de idei într-un cadru organizat – permite crearea unei atmosfere de deschidere, optimizează relație profesor – elev, favorizează învățarea și respectarea regulilor de dialog prin exersarea abilităților de ascultare activă. De aceea orele de *Limbă și literatură română* trebuie să fie un spațiu al comunicării autentice în care elevii învață cum să poarte o discuție pe o temă dată, să se adapteze la partenerul de dialog, să-și pună întrebări, să găsească răspunsuri la întrebările colegilor, să-și susțină opiniile.

Didactica modernă sugerează realizarea, ca spațiu pentru discuție, a unui semicerc în care profesorul să-și găsească locul ca moderator, să orienteze răspunsurile elevilor, să faciliteze exprimarea punctelor de vedere.

Sugestii pe care ar trebui să le ia în calcul moderatorul:

- să formuleze întrebări cu mai multe posibilități de răspuns, evitând întrebările la care se răspunde prin „da” sau „nu”;
- pentru aprofundarea unei probleme să adreseze întrebări de genul: *De ce credeți asta? De ce credeți că...?;*
- explorarea eficientă se realizează printr-o gamă variată de întrebări: *Ce s-a întâmplat? De ce s-a întâmplat aceasta? Se putea întâmpla și altfel? Cum?*
- exprimarea empatiei se învață prin întrebări de felul: *Ce ai fi făcut tu într-o astfel de situație? Ce credeți că a simțit persoana respectivă? Ce ai fi simțit tu într-o astfel de situație?;*
- pentru stimularea dezvoltării morale sunt obligatorii cel puțin două întrebări: *A fost corect? De ce?*

Multe dintre textele literare din manualele de gimnaziu constituie suporturi pentru discuții libere cu elevii despre: curaj și vitejie, altruism, respect, demnitate, dragoste, dar și lașitate, minciună, lipsă de toleranță etc. Cu elevii de liceu discuțiile iau forma dezbaterilor pentru aprofundarea unei teme.

Învățarea prin descoperire, numită și „*metoda experienței de încercare*” presupune antrenarea elevilor, individual sau în grupe, la descoperirea/redescoperirea unor aspecte ce țin de cunoașterea, înțelegerea și interpretarea textului literar. **Descoperirea** se realizează prin **încercări personale**: elevii rezolvă sarcinile formulate de profesor, care le monitorizează activitatea, își însușesc **tehnica investigației**, fac achiziții durabile. Evaluarea se face prin discuții și dezbateri, urmate de reținerea celor mai originale și interesante idei, raportate, bineînțeles, la punctele de vedere ale criticii sau esteticii literare, impuse de criteriul valorii.

Există trei variante ale descoperirii, care trebuie să-și găsească locul, alături de alte metode, în fiecare lecție consacrată studiului textului literar:

a) descoperirea inductivă (de la particular la general) vizează multiple aspecte ce țin de:

- *identificarea elementelor structurale ale operei literare*: subiect, personaje, teme, motive etc.;
- *descoperirea trăsăturilor specifice pentru ilustrarea unei anumite noțiuni / concept* : operă epică, operă lirică, operă dramatică, epitet, comparație, metaforă, alegorie etc.;
- *identificarea instanțelor comunicării în textul poetic*;
- *identificarea principalelor componente de ordin structural și de limbaj specific textului dramatic* etc.

b) descoperirea deductivă parcurge drumul invers, de la general spre particular:

- *încadrarea unei opere literare într-o specie, după definirea speciei literare respective*: (opera literară Alexandru Lăpușneanu de C. Negruzzi în specia nuvelă istorică, poezia Iarna de V. Alecsandri în specia pastel etc.);
- *încadrarea unui scriitor într-un curent literar, după identificarea particularităților curentului literar respectiv*;
- *identificarea particularităților unei „formule” arhitecturale de construcție și includerea în această formulă a unor lucrări reprezentative*: formula balzaciană și romanul *Enigma Otiliei* de G. Călinescu, tehnica jurnalului și *Jurnalul fericirii* de N. Steinhardt etc.

c) descoperirea prin analogie presupune realizarea unor comparații/paralele între opere, scriitori, școli, curente, ideologii literare etc. pentru a stabili asemănări și/sau deosebiri, prin activitate frontală /individuală /prin cooperare sau combinată:

- *se compară basmul popular cu basmul cult pentru a se stabili asemănări și deosebiri* (cl. V-a);
- *se însușește noțiunea de nuvelă prin analogie cu schița* (clasa a VI) ; *se discută despre roman prin raportare la schiță și nuvelă*;
- *se definește metafora prin analogie cu comparația* (clasa a VII-a);
- *se definesc și se compară diferite tipuri de roman*: tradițional – modern, subiectiv – obiectiv (cl.X)
- *se definește simbolismul românesc prin raportare la cel universal* (clasa a XI-a) etc.

Activitatea se poate desfășura pe două grupe: o grupa stabilește asemănările, cealaltă deosebiri, după care raportează; se discută, se exemplifică, se aduc argumente și se sintetizează.

Metoda Delphi (după numele orașului antic grecesc) se înrudește cu brainstormingul pentru că presupune emiterea ideilor într-o *activitate care are caracter prognostic, se realizează interdisciplinar*, iar temele propuse caută soluții pentru viitor („Cum va arăta literatura în secolul al XX-lea?”; „Vor supraviețui basmele în lumea jocurilor pe calculator?”; „Vor deveni bibliotecile mediateci?” etc.). Se poate porni de la reflecția individuală asupra întrebării care este discutată apoi în pereche și într-un grup de 3-5 colegi. Reprezentanții grupelor prezintă ideile frontal, cele mai interesante/ originale fiind înregistrate pe tablă, în urma negocierilor.

Metoda Philips 6/6 (*șase elevi/șase minute*) se află la confluența dintre **brainstorming** și **Delphi**. Elevii se organizează în grupuri de câte șase și emit idei timp de șase minute, considerându-se că **timpul scurt** stimulează **producerea rapidă a ideilor**. Rezultatele muncii grupului vor fi cunoscute prin vocea liderului care susține ideile colegilor. **Evaluare se face de o comisie care sintetizează ideile și o alege pe cea mai bună**. Lecțiile de recapitulare pot uza de metoda **Philips 6/6**: grupurile rezolvă timp de șase minute sarcini diverse după care se sintetizează, prin participarea întregii clase, cu realizarea unei scheme la tablă.

Problematizarea are un puternic potențial euristic și formativ întrucât creează dificultăți pentru a căror rezolvare se fac demersuri personale de cercetare/investigare. Ca și în cazul altor discipline care utilizează metoda, profesorul delimba și literatura română va crea situații – problemă sau va formula întrebări –problemă în jurul cărora să se concentreze acțiunea de cunoaștere a elevilor.

Întrebarea clasică vizează verificarea unor cunoștințe, aplicarea acestora în practica vorbirii și a scrierii, în timp ce **întrebarea/situația problemă** solicită din partea elevilor un răspuns care trebuie căutat și, mai ales, argumentat. Elevul se confruntă cu o situație contradictorie, conflictuală care este rezultatul confruntării a două realități: cunoștințele și experiențele lui anterioare și elementul de noutate.

Lecțiile de lectură/literatură oferă numeroase ocazii pentru formularea unor întrebări-problemă autentice; dificilă este găsirea căilor de rezolvare.

Problematizarea îmbracă două formele orele de literatură:

- una **convergentă** în care *gândirea elevilor este dirijată pas cu pas spre un răspuns unic*, folosită preponderent în gimnaziu, la clasele mici;
- alta **divergentă** ce *stimulează formularea de ipoteze pe care le verifică logic, aplicabilă la lecțiile de literatură cu elevii de liceu*.

Întrebările-problemă sunt întrebări de interpretare și pot fi formulate chiar la clasele mici ale gimnaziului. Atunci când întrebarea-problemă se bazează pe o contradicție (reală sau aparentă) între cunoștințele elevilor și cerințele formulate, poate fi formulată ca în exemplele: „Nota de seninătate din poezia *Mai am un singur dor* caracterizează și viața reală a poetului M. Eminescu?”; „Decizia Vitoriei Lipan de a-i pedepsi exemplar pe ucigașii soțului său, prin mâna lui Gheorghiuță, exprimă universul spiritual generat de ortodoxie?”; „Este justificat gestul lui Manole de a-și sacrifica soția pentru trăinicia zidului bisericii?” etc.

În alte situații, întrebarea-problemă conduce la mai multe posibilități de rezolvare ca în exemplul: „Nuvela *Alexandru Lăpușneanu* poate fi considerată clasică sau romantică?”. Metoda se situează la granița cu descoperirea, cu euristica și favorizează – în demersul pentru aflare a răspunsului/răspunsurilor – utilizarea brainstormingului, cu variantele sale, și dezbateră. Elevii lucrează individual și pe grupe, iar soluțiile vor fi evaluate frontal.

Brainstormingul („asaltul de idei”, „furtună în creier”) a fost dezvoltată ca **tehnică de stimulare a creativității**. Un principiu al brainstormingului este acela potrivit căruia cantitatea generează calitate, de aceea scopul este de a emite cât mai multe idei legate de o anumită temă a discuției. Este o **metodă de grup, folosită în variantele liniară și sub formă de ciorchine** – la lecțiile de *Literatură*, pentru că exersează atitudinea creativă și exprimarea personalității elevului. Pentru a se ajunge la idei viabile și inedite este necesară o productivitate creativă cât mai mare. Atmosfera din clasă trebuie să fie potrivită și stimulativă. Toate ideile, indiferent de valoarea lor, vor fi înregistrate pe tablă, flipchart, video, reportofon etc. după care se recomandă o pauză (care poate fi până la lecția următoare) urmată de “evaluarea amânată” a ideilor care vor fi dezbătute, pe rând, în microgrupuri formate în funcție de categoriile de idei listate; se aduc argumente și contraargumente. Modelul” cadrului E/R/R” recomandă afișarea „în galerie” a ideilor fiecărui subgrup și organizarea „turului galeriei” cu posibilitatea notării unor impresii/aprecieri personale. (Vezi metoda Turul Galeriei).

Brainstormingul se poate aplica, în variante prescurtate, în diferite etape /secvențe ale lecției: actualizarea / sistematizarea unor cunoștințe, explicarea unor cuvinte cheie sau simboluri, formularea temei unei opere literare, explicarea titlului, exprimarea unor atitudini diferite față de personaj etc. **Exemple:** • *descifrarea semnificației titlului poeziei „Steaua-n iarbă”, de T. Arghezi* (cl. a V-a); • *sintetizarea trăsăturilor personajului principal din romanul „Baltagul”, de Mihail Sadoveanu* (cl. a VIII -a); • *stabilirea particularitatilor operei lirice/fabulei/schitei* etc. (cl. a VI-a); • *realizarea planului unei compuneri de tipul argumentare* (cl. a VII-a); • *descifrarea simbolisticii salcâmului din poezia „Sara pe deal”, de M. Eminescu* (cl. a XI-a) etc.

Brainstormingul sub formă de ciorchine sau metoda ciorchinului ajută la stabilirea cât mai multor conexiuni în timpul emiterii ideilor, încurajând gândirea liberă a elevilor. Fiind o activitate de scriere, ciorchinele se poate realiza individual, în perechi/grup sau frontal. Se pornește de la un cuvânt – cheie /simbol sau chiar de la un enunț –nucleu care se notează în mijlocul paginii sau al tablei. Cuvintele sau sintagmele legate ca sens cu „nucleu”, se ramifică, între ele stabilindu-se alte legături, până la epuizarea tuturor posibilităților. **Exemple:** *Scrieti, timp de 5 minute, tot ce vă vine în minte când priviți tabloul/imaginea X; Ce înseamnă în opinia voastră poezia?; Ce v-a impresionat cel mai mult în poezia/textul X?; Ce nu v-a plăcut în comportamentul personajului?; Ce înseamnă pentru tine/ voi cuvântul toamna /emoție/ umbră* etc.

Dezbaterea este definită ca „specie a discursului oral de tip interlocutiv ce presupune confruntarea unor opinii, credințe, idei, susținute de participanți diferiți”. Se propun **trei tipuri de dezbateri**:

1. **dezbateri de opinii pe fond de controversă** (confruntarea urmărește influențarea poziției celuilalt sau modificarea propriei poziții: ex.: *Este personajul X vinovat/nevinovat?; Este decizia familiei potrivită/nepotrivită?* etc.

2. **deliberarea** (argumentele participanților la dezbateri vizează **luarea unei decizii**: *Ce tema să alegem pentru a realiza o reclama?etc.”*);

3. **dezbateri pentru rezolvarea de probleme** („opozitia inițială ține de cunoașterea sau cunoașterea parțială a problemei”).

Dezbaterile la orele de *Literatură* sunt generate de posibilitatea grupării elevilor în funcție de poziția „pro” și „contra” față de o anumită situație discutată. Activitatea se desfășoară pe două grupe care, timp de cinci minute, formulează câte cinci argumente pentru cele două opțiuni. Urmează dezbateri propriu-zisă care se desfășoară astfel: primul argument susținut de elevii din prima grupă este combătut cu un contraargument de cei din grupa a II-a. Se continuă în același mod până la epuizarea argumentelor și contraargumentelor. În minutele următoare profesorul sintetizează și formulează concluziile. Timpul necesar unor astfel de abordări poate fi limitat la jumătate de oră, dacă elevii sunt bine pregătiți și respectă regulile „jocului”.

Manualele pentru ciclul superior al liceului fixează cadrul teoretic al dezbaterii (vezi manualul de *Limba și literatura română*, cl. aXI-a, Ed. Art) pe teme de literatură și cultură, *dezbateri* fiind, alături de *studiul de caz*, principalele modalități de abordare a problematicii literare și culturale cu elevii de liceu. Clasa se împarte în grupe de „afirmatori”, „negatori” și „evaluatori” (echipe de 3-4, prin tragere la sorți), ceilalți elevi având rolul de „spectatori”. Documentarea durează 2-3 săptămâni: elevii consultă bibliografia pentru a formula „moțiunea”.

Dezbateri propriu-zisă durează 30-40 de minute, restul timpului fiind rezervat analizei. Construcția argumentelor / contraargumentelor se realizează în cadrul fiecărei echipe, dar sunt susținute, câte 2-3 minute, de un reprezentant al echipei, cu o pauză de un minut între intervenția „afirmatorilor” / „negatorilor” necesară pregătirii; se recomandă ca intervențiile să se facă la persoana I-plural. Rezultatele dezbaterii sunt evaluate de echipa de evaluatori care declară câștigătorii, explicând, argumentând decizia; se folosește o fișă de evaluare care conține parametrii evaluării: calitatea argumentelor, a argumentării, limbajul: corectitudine, fluentă, adecvarea la partener, folosirea elementelor nonverbale și paraverbale). Profesorul, cu rol de moderator, oferă feedback. E bine ca rezultatele dezbaterii să se finalizeze printr-un referat ori o sinteză pentru ca toți elevii să valorifice cunoștințele dobândite.

Studiul de caz „*mijlocește o confruntare directă cu o situație de viață reală*”. Folosită la început în domeniul sociologiei, metoda a cunoscut ulterior extindere și spre alte discipline. În procesul receptării literaturii, există numeroase situații când, un subiect, dacă este reprezentativ, se poate transforma într-un caz care va fi investigat din perspective multiple, generând discuții, dezbateri pe marginea unor probleme reale.

Studierea cazului prilejuiește demersuri inductive, elevii fiind antrenați în descoperirea unor elemente particulare pentru a formula reguli generale, valabile pentru o întreagă categorie, dar și deductive, de la general spre particular. Pentru a putea fi antrenați în studierea unui caz, tema trebuie să fie cunoscută și accesibilă tuturor elevilor, ceea ce presupune parcurgerea unei bibliografii obligatorii. Activitatea se desfășoară, în general, prin cooperare iar sistematizarea se realizează frontal, fiind secundată de notarea concluziilor pe tablă și în caiete. Folosită sporadic în perioada gimnaziului, metoda este recomandată de programă și valorificată în perioada liceului.

Exemple: activitate în șase grupe pentru a stabili apartenența diferitelor poezii ale lui L. Blaga la una din cele trei etape ale activității sale literare (după I. Pop în *Recapitulări: stihialitatea, omul problematic, refacerea echilibrului*). Câte două grupe analizează două – trei

poezii care aparțin aceleiași etape (fără a avea cunoștință de caracteristicile acestor etape) și identifică notele comune. Discuțiile frontale vor sintetiza informațiile: se vor denumi etapele și se vor nota (clasa a XII-a).

Ca și alte metode de activizare, la care se adaugă și cele cunoscute ca „metode ale gândirii critice”, studiul de caz (centrat pe discursul de tip argumentativ) prilejuiește dezvoltarea capacității de documentare-investigare, de analiză, sinteză și argumentare, contribuie la cultivarea receptivității, în special a celei creatoare, la orele de *Literatură*. Este modalitatea principală de abordare a problematicii literaturii și culturii române în ciclul superior al liceului. Astfel, programele recomandă, pentru clasa a XI-a, de exemplu, 7-8 studii de caz care ar trebui să se realizeze după următorul **algoritm**:

- Premisa
- Definirea problemei: se stabilesc coordonatele generale ale temei și se identifică direcțiile de investigare/ explorare
- Descrierea și analiza cazului
- Identificarea soluțiilor: se colectează, studiază și selectează materialul, se propun soluții care să ducă la finalizarea investigației
- Concluzii
- Aplicații
- Evaluare finală: se valorifică rezultatele documentării și ale investigației.

Studiul de caz se poate finaliza și prin proiect elaborat în grupe de 3-4 elevi. Temele trebuie repartizate la începutul anului școlar pentru ca grupele să aibă timpul necesar parcurgerii etapelor obligatorii. Se vor realiza și portofolii cu tot materialul documentar, care va fi evaluat și notat.

Jocul de rol - variantă a jocului didactic - ca experiență simulată, mijlocește punerea elevilor în situații care nu le sunt cunoscute, mimând, imitând, reproducând în mod fictiv, acțiuni, fapte etc. din care trag învățăminte într-o manieră plăcută, atrăgătoare. Există multiple ocazii la orele de *Literatură* de a interpreta roluri, dar metoda își găsește cea mai eficientă utilizare în activitățile de comunicare, în special orală, când elevii simulează, imaginând roluri diverse, în situații diverse de comunicare.

Două variante ale metodei se exersează în activitățile de lectură/literatură română: **jocul cu rol precis** (elevii interpretează roluri precise într-un scenariu dat) și **jocul de rol improvizat** (când se pornește de la o situație, iar „actorii” creează și interpretează rolul, în mod spontan). Ca orice activitate didactică, jocul de rol urmărește realizarea unor obiective ce vor fi bine structurate în proiectul de lecție, dacă activitatea de joc ocupă toată ora. Fiecare rol ce urmează a fi interpretat, este descris într-o fișă de care actorul trebuie să ia cunoștință. Elevii vor fi interpreți sau observatori, replicile se vor stabili prin scenariu ori vor fi improvizate; toate amănunțele trebuie discutate cu participanții.

Reprezentarea începe cu „încălzirea” grupului (un exercițiu de simulare a unei situații asemănătoare), dacă tema a fost stabilită spontan, după care, în sala de clasă cu mobilierul rearanjat, elevii interpretează rolurile. În timpul „spectacolului” pot apărea situații care impun pauze scurte pentru reflecție sau pentru rezolvarea unor „conflicte” neprevăzute.

Etapă de reflecție de după activitatea propriu-zisă este obligatorie: a fost o experiență de învățare și ea trebuie evaluată de toți participanții. Profesorul formulează întrebări ale căror răspunsuri îl informează despre rezultatele activității și care vizează: sentimentele față de personajul interpretat, reușita/nereușita interpretării, experiența acumulată: *Ce au învățat? Cum ar vrea să se desfășoare alte jocuri de rol?* etc.

La gimnaziu pot constitui suporturi pentru imaginarea unor jocuri de rol texte literare din manual sau alte texte cunoscute: basme, parabole biblice, snoave, schițe, povestiri etc.

Pregătirea sărbătorilor de Crăciun și Anul Nou prilejuiește interpretarea rolurilor din *Plugușorul*, *Capra* etc. Pornind de la textele literare se pot imagina alte situații concrete de viață. Textele literare, studiate în perioada liceului, prilejuiesc organizarea foarte cunoscutelor „**processe literare**” în care elevii interpretează diferite roluri: avocați ai apărării sau ai acuzării, martori, judecător, aprod și jurați. Elevii trebuie să se pregătească pentru o astfel de activitate, de aceea procesul literar se realizează mai bine în lecțiile de recapitulare și sistematizare.

Metoda exercițiilor. Studiul literaturii în context didactic dispune de o mare diversitate de exerciții pe care profesorul le folosește pentru îndeplinirea unor obiective precise ce vizează formarea unor abilități de receptare a textelor literare, de dezvoltare și cultivare a creativității elevilor, a gustului estetic în domeniul literaturii și, nu în ultimul rând, a plăcerii de a citi. Programele de limba și literatura română pentru gimnaziu și liceu sugerează folosirea unei game variate de exerciții care se pot rezolva în clasă ori acasă, prin activitate frontală, individuală sau prin cooperare, în funcție de obiectivul fundamental: cunoașterea, înțelegerea sau interpretarea textului literar, însușirea unor noțiuni/concepte operaționale, utilizarea instrumentelor de analiză stilistică și structurală a diferitelor opere literare, producerea de texte de diferite tipuri etc.

C.Parfene (1997, p.143) grupează exercițiile în:

Exerciții de înțelegere a noțiunilor/conceptelor operaționale:

- *de identificare*, într-un text dat, a faptelor care ilustrează o noțiune/concept operațional: componente de ordin structural ale textului literar; elemente caracteristice ale unei specii literare, elemente de prozodie, identificarea tropilor și a figurilor de stil etc.
- *de ilustrare a faptelor identificate* cu alte texte, propuse de profesor ori la alegere;
- *de explicare a sistemului de relații* care definesc o noțiune/concept: personificare, comparație, metaforă, alegorie etc.

Exerciții de familiarizare cu specificul artistic al operelor literare:

- de familiarizare a elevilor cu imaginea artistică – modalitate specifică de cunoaștere în opera literară;
- de motivare a funcționalității expresive a diferitelor compartimente ale limbii: fonetic, lexical, gramatical, figurativ.

Exerciții pentru cultivarea exprimării orale și scrise

- citirea expresivă pentru a-și însuși tehnica lecturii prin: respectarea tonului fundamental, a pauzelor gramaticale, logice și psihologice, accentuarea corectă a cuvintelor/sintagmelor etc.;
- povestirea artistică, la clasele mici, pentru cultivarea imaginii reproductivă;
- memorarea unor fragmente din operele literare, versuri sau proză și reproducerea din memorie a acestora;
- compunerea pe diverse teme prin care se urmărește îmbogățirea vocabularului și formarea competențelor de comunicare scrisă prin respectarea calităților generale ale stilului;
- disertația etc.

Exerciții pentru dezvoltarea creativității

- de cultivare a gândirii critice;
- de exprimare a opiniilor față de fapte, întâmplări, personaje etc.;
- de dezvoltare a gustului literar: preferința pentru anumite opere, genuri, specii literare;
- de cultivare a imaginației reproductivă și a celei creatoare;

Exerciții pentru însușirea unor modalități artistice de exprimare

- de realizare a unor texte (compuneri) de tipul: descrieri, narațiuni, dialoguri etc.

Gama exercițiilor s-a diversificat prin antrenarea elevilor, în lecțiile de comunicare, în producerea diferitelor tipuri de text, în scopul dezvoltării competenței de comunicare orală și scrisă.

Turul Galeriei este o tehnică de stimulare a creativității. Pe grupe, elevii realizează un produs-text de orice fel (desen, schiță), pe care-l expune în „galerie”, un loc special pe un perete al clasei, însoțit de o foaie albă format A4. Colegii trec prin fața galeriei, citesc textele/privesc celelalte produse ale grupelor de lucru și fac observații pe foile albe care însoțesc lucrările. Grupele analizează observațiile, pe care le iau ori nu în seamă. Se realizează, astfel, feed-back.

Lucrul cu manualul / cartea și lectura

Contactul direct al elevilor cu opera literară se realizează de obicei în clasă, prin utilizarea manualului, instrument de lucru la îndemâna fiecărui elev. Informațiile despre carte, în general, se obțin tot în clasă, în lecții speciale despre “carte ca obiect cultural”, despre modul în care este organizată, despre părțile componente. Elevii își însușesc apoi noțiuni precum: tom, volum, enciclopedie, ediție etc., pe care le vehiculează în clasă, la bibliotecă, la librărie, ori în alte situații. Lecțiile de limba și literatura română sunt tot atâtea ocazii pentru a desprinde **diferite tehnici de lectură**, pe care le folosesc în procesul propriei formări.

Unul dintre obiectivele generale ale studierii limbii și literaturii române în gimnaziu vizează însușirea unor **metode și tehnici de muncă intelectuală**; lectura este o astfel de metodă / tehnică, o activitate formativă, o parte esențială a învățării.

În timpul școlarității, elevii exersează diferite tehnici de lectură, în activitățile de studiere și prelucrare a informațiilor dintr-un text precum:

- lectura în gând;
- lectura cu voce tare;
- lectura rapidă;
- lectura lentă, de profunzime;
- lectura sensibilizatoare/ afectiva;
- lectura explicativă -pe fragmente logice;
- lectura selectivă;
- lectura aprofundată -studiu de text;
- lectura de înțelegere;
- de interpretare / creativă;
- lectura problematizată
- lectura critică -de evaluare etc.

Formarea competenței lecturale este un obiectiv prioritar al programelor de limbă și literatură română, de aceea, prin exersare, se urmărește învățarea lecturii corecte, cursive și expresive, sarcină care se amplifică prin însușirea altor tehnici: *lectura pentru înțelegere globală a textului, lectura aprofundată pentru interpretarea operelor literare, lectura critica- de evaluare a ceea ce elevii au citit.*

Lucrul cu manualul/cartea facilitează însușirea unor **tehnici de prelucrare/ sistematizare a informațiilor rezultate în urma lecturii**:

- fișe de citate;
- scheme;
- tabele;
- fișe de exerciții;
- fișe cu întrebări-problemă;
- fișe cu idei proprii etc., care pot constitui portofolii personale sau ale clasei.

În activitatea de lucru cu manualul, elevul utilizează materiale auxiliare precum: dicționare, culegeri de texte sau exerciții, caietul elevului etc., îmbogățindu-și experiența de muncă individuală.

Diagrama VENN - tehnică de reprezentare grafică - este formată din două cercuri care se suprapun parțial. Se folosește pentru a sintetiza asemănări și deosebiri dintre două fapte, noțiuni, concepte, autori, opere, personaje etc. prin activitatea de cooperare a elevilor. Aceștia se grupează în perechi, realizează o diagramă VENN pe care o compară cu cea realizată de o altă pereche, formulând apoi concluziile comune.

Deosebiri

Asemănări

Deosebiri

Tehnica se poate valorifica și frontal, pentru sistematizarea informațiilor, diagrama realizându-se pe tablă sau flipchart.

Predicția pe baza termenilor dați în avans este o metodă care se folosește în etapa de evocare, la lecțiile de receptare a unor texte epice, cu elevii din clasele mici.

Înainte de prima lectură a textului, profesorul îi anunță că vor asculta o povestire în care vor întâlni, printre alte cuvinte, și cei 4 -5 termeni pe care îi scrie pe tablă.

Elevii sunt solicitați să imagineze o povestire pe care le-o sugerează acești termeni cheie. După 3-4 minute de gândire, elevii, în perechi, se consultă, schimbă informații și formulează povestirea pe care o vor prezenta în fața colegilor. Se ascultă câteva variante și se evaluează. Activitatea se poate desfășura scris sau oral și nu va depăși 10-15 minute. Urmează lectura textului-suport. Elevii ascultă povestirea și sunt atenți pentru a compara variantele realizate de ei cu cea lecturată.

Exemple: *Scrieți o scurtă povestire în care să folosiți cuvintele: zimbru, viteaz, pădure, buzdugan (legenda Dragos Vodă, cl. a V-a) ; Realizati 2-3 versuri sau o povestire scurtă în care să folosiți cuvintele: furnica, magazine, obraji (O furnică, de Tudor Arghezi, cl. a V-a) etc.*

Predicția pe baza termenilor dați în avans este o modalitate de a trezi interesul pentru secvența de lectură, un mod de a capta atenția elevilor, mai ales a celor mici, de a le dezvolta imaginația și creativitatea.

Scrierea liberă este o variantă a predicției, în legătură cu un anumit subiect anunțat înainte de lectura textului-suport. Elevii scriu liber, timp de 4-5 minute, apoi colegii de bancă își citesc unul altuia ce au scris, după care perechile comunică ideile, care sunt înregistrate prin brainstormingul de grup și evaluate.

Exemplu: *Scrieți, pe un fond muzical, tot ce vă trece prin minte când priviți o pictură/ o fotografie/ o bandă desenată; Scrieți despre o amintire /emoție/ experiență plăcută/ deosebită/ neplăcută etc.*

Tabelul predicțiilor este o altă modalitate de anticipare, fiind o activitate de lectură și de scriere ce urmărește dezvoltarea gândirii și cultivarea imaginației. Se poate folosi atunci când elevii citesc împreună un basm, de exemplu, și fac predicții a căror verificare se face după fiecare secvență de lectură. Elevii construiesc în caiete un tabel format de trei rubrici:

Ce crezi că se va întâmpla? / Ce dovezi ai? / Ce s-a întâmplat?

Textul suport, în cazul nostru basmul, se împarte în câteva secvențe, care să corespundă, dacă este posibil, momentelor subiectului sau celor mai semnificative secvențe ale desfășurării acțiunii. Se parcurge lectura, în perechi, a primei secvențe a textului; elevii se opresc și, 1-2 minute, prezic ce se va întâmpla mai departe, notează predicția în prima coloană a tabelului din caiete, și dovezile în cea de a doua coloană.

Parcurg, apoi, următoarea secvență a textului și compară predicțiile, după care completează ultima rubrică, din tabel.

Știu/Vreau să știu/Am învățat Și această tehnică a cadrului se bazează pe activitatea în perechi, combinată cu munca independentă și se concretizează într-un tabel cu trei coloane care se construiesc pe tablă, urmând a fi completat pe parcurs. Se anunță tema lecției; este faza de evocare. Elevii se grupează câte doi și, împreună, notează tot ceea ce știu despre tema propusă și care se va discuta ulterior. Câteva perechi comunică ideile formulate; se discută, se negociază și se rețin doar informațiile pe care toți le acceptă, ordonându-le pe tablă în coloana **Știu**. În rubrica **reausă știu** se vor trece alte idei, formulate ulterior de alte perechi, născute din curiozitatea elevilor, din dorința de a ști cât mai multe despre subiectul discutat.

Urmează secvența de contact direct cu textul-suport prin lectura făcută de profesor de un elev sau de fiecare elev (lectura în gând); este etapa de înțelegere sau de realizarea sensului. Textul oferă răspunsuri la întrebările formulate de elevi, răspunsuri ce vor fi trecute în ultima coloană, **Am învățat**. Dacă elevii au găsit și alte informații, pentru care nu au formulat întrebări, acestea vor fi și ele trecute în rubrica Am învățat. Se revine la întrebările formulate inițial de elevi pentru a stabili la care dintre ele nu s-a răspuns și unde ar putea elevii găsi aceste informații, se recomandă bibliografia necesară. Activitatea se încheie cu etapa de reflecție când se reia schema **Știu / Vreau să știu / Am învățat** pentru a se trage concluziile.

Elevii vor decide ce au învățat, cer profesorului alte informații, se formulează alte întrebări care pot fi subiect pentru investigațiile ulterioare, se formulează tema pentru casă. Metoda se folosește în activitățile de lectură/literatură/comunicare atunci când textele suport oferă informații bogate pe teme de istorie literară, teorie și critică literară care trebuie actualizate și îmbogățite.

Gândiți/Lucrați în perechi/Comunicați este o activitate de învățare prin cooperare, combinată cu reflecția personală. Profesorul pune o întrebare, cu mai multe posibilități de răspuns, elevii dau, individual, răspunsuri scurte, în scris. Urmează o secvență de cooperare când elevii, grupați câte doi, se consultă și formulează un răspuns comun. Prin sondaj, câteva perechi prezintă răspunsurile lor care sunt evaluate. Activitatea durează doar câteva minute și se poate repeta, dacă profesorul are de aplicat un chestionar. În această situație, perechile se vor grupa câte două sau câte trei și vor face cunoscut un răspuns negociat.

Exemplu: *Scrieti, timp de 5 minute, tot ce știți despre: genul liric / pastel / modalități de caracterizare a personajului / situația de comunicare etc. Apoi citiți colegului ce ați scris și, împreună, formulați un răspuns.*

S.I.N.E.L.G. este un sistem interactiv de notare pentru eficientizarea lecturii și gândirii. Este o **tehnică de lectură individuală** cu efectuarea unor semne pe marginea textului:

V = informație confirmată; **/ +** = informație nouă; **/ -** = informație care contrazice ideile știute; **?** = nelămuriri; de căutat informații suplimentare.

Se realizează o fișă de monitorizare a lecturii aprofundate, realizate în gând de fiecare elev, fișă asupra căreia se revine după discutarea textului, în etapa de reflecție, când se vor găsi răspunsuri și la eventualele nelămuriri.

√	+	-	?

Metoda poate fi valorificată în activitatea de studiere a textelor nonliterare, de critică, de doctrină literară, dar poate fi adaptată și lecturii individuale a textului epic din manual, de dimensiuni ample.

Jurnalul de lectură este un instrument de lucru individual al elevului prin care se încurajează reflecția. Poate fi utilizat în clasă ori în afara clasei și se organizează cu două sau cu trei secțiuni, cu dublă sau cu triplă intrare. Aceste secțiuni sau intrări sunt rubrici ale unor tabele pe care elevii le realizează în caietele lor de clasă ori în caiete speciale pentru lectura particulară.

Prima rubrică poate cuprinde *fragmente din texte lecturate*, selectate de elev după anumite criterii, în rubrica. A doua rubrică include *comentariile personale*.

Jurnalul cu două secțiuni se poate valorifica și în diferite secvențe ale lecției pentru *realizarea planului simplu de idei, stabilirea momentelor subiectelor operei literare, selectarea unor fragmente din text* pentru a ilustra un anumit fapt, comentarea unei figuri de stil, realizarea unor figuri de stil după modele date etc.

În același mod se folosește și varianta de **jurnal „cu trei intrări”**:

I	II	III
Comentarii pe marginea unor texte	Idei, aspecte reținute pentru a fi folosite în lucrările personale	Intrebări pentru profesor

Metoda cadranelor se utilizează în activitățile de receptare a textelor literare și se bazează pe munca în echipă. Fiecare grupă, de obicei patru, propune o modalitate de abordare a textului suport, pe baza a patru cerințe:

- starea de spirit indusă de text;
- reprezentarea unei imagini, a unei sintagme din text, expusă apoi în “galeria” atelierului și evaluată de categorii;
- alegerea a trei cuvinte -simbol din text și propunerea unui titlu;
- cvintetul.

Metoda este valorificată și în realizarea fișelor de autoevaluare, completate de elevi la sfârșitul lecției. Fișele conțin 4 întrebări scrise pe o pagină împărțită în patru patrate numite cadrane.

Cubul este o strategie de predare -învățare care permite studierea unui text din perspective multiple, prin activitate în perechi /grupe. Se utilizează un cub, pe fețele căruia sunt notate diferite instrucțiuni pentru activități orale ori scrise:

- **Describe:** Cum arată?
- **Compară:** Cu ce seamănă și prin ce diferă?
- **Asociază:** La ce te face să te gândești? De ce îți amintești?
- **Analizează:** Spune cum e făcut?
- **Argumentează:** Adoptă un punct de vedere.
- **Aplică:** Cum poate fi folosit?

Dupa epuizarea timpului stabilit, perechile/liderii grupelor citesc raspunsurile în fața clasei. Metoda cubului poate fi folosită în etapa de sistematizare /de reflecție.

Exemplu (clasa aV-a, textul *Căprioara*, de Emil Garleanu):

1. Descrie căprioara și puiul ei pe baza imaginilor prezentate și a textului din manual.
2. Analizează trăirile caprioarei (De ce este trista?).
3. Asociază sentimentele caprioarei cu cele ale unei ființe umane.
4. Compară povestirile *Bamby* și *Caprioara*. Ce au în comun și prin ce se deosebesc cele două texte?
5. Aplică ceea ce știi despre situația de comunicare, referindu-te la textul din manual.
6. Argumentează, în 5-6 rânduri, că în textul *Caprioara* lumea animalelor capătă trăsături ale universului uman.

În activitatea de explorare a textului literar, **metoda cubului** poate fi aplicată din **perspectiva inteligențelor multiple**: lingvistica, logico-matematică, muzicală, spațială, naturistă, chinezească, interpersonală și intrapersonală.

Cvintetul este o modalitate, printre multe altele (poeme în oglindă, poeme nepoetice etc.) de dezvoltare a creativității elevilor, de îmbogățire a posibilității de exprimare și a vocabularului, utilizată în etapa de reflecție.

Dacă în „ciclul achizițiilor fundamentale” elevii încearcă să scrie versuri, imitând modele și exersând diferite forme de poezie, în etapele următoare ale parcursului școlar ei devin cititori avizați de poezie, își formează competențe de lectură critică. Cvintetul este un text redactat în cinci versuri, pe o temă dată, realizat de elevii, cu respectarea unor cerințe:

- versul I este alcătuit dintr-un substantiv – un titlu;
- versul al II -lea – din două adjective - care descrie subiectul;
- versul al II –lea – din trei verbe - care explica acțiunea;
- versul al IV-lea – o snitagmă de patru cuvinte -care exprimă sentimente;
- versul al V-lea – un cuvânt sinteză – esența subiectului.

Se realizează individual, după care perechile se consultă și redactează o variantă comună care va fi prezentată și evaluată. Exemplu (clasa a VII-a, *Monastirea Argeșului*):

Manole,

*Încrezător, priceput,
Zidind, jertfind, terminând
Iubire, zbucium, fidelitate, orgoliu
Creator. Jertfă.*

Ana,

*Sinceră și iubitoare,
Străbate, înfruntă, ajunge,
Iubire, devotament*

Nu este o tehnică ușor de stăpânit, de aceea profesorul va oferi modele și va organiza activități speciale de producere a unor astfel de texte în orele de comunicare orală/scrisă ori în cercurile literare ale elevilor.

Eseul de cinci minute îi ajută pe elevi să-și sintetizeze ideile legate de tema lecției. Este o activitate de scriere individuală și se realizează în etapa de reflecție. Fiecare eseu trebuie să cuprindă, în final, câte o întrebare pe care elevul o formulează în legătură cu tema tratată, care îl informează pe profesor, după corectare, despre eficiența activității didactice desfășurate.

Metoda Mosaic presupune organizarea clasei pe grupe de câte patru elevi, prin numărare de la unu la patru. Aceștia formează *grupurile-casa*. Sarcinile de rezolvat sunt tot patru. Dacă se urmărește, de exemplu, lectura și înțelegerea unui text, atunci textul va fi decupat în patru secțiuni.

Toți elevii care au același număr se vor grupa (grupa celor cu numărul 1, grupa celor cu numărul 2, etc. grupe de experți) la aceeași masă și vor primi câte o secțiune a textului, din cele patru, pe care trebuie să-l citească și să-l înțeleagă pentru a-l preda colegilor la întoarcerea în *grupurile-casa*. După ce expiră timpul de lucru în grupele de experți, aceștia se întorc în grupele de unde au plecat (grupele-casă) și predau colegilor secțiunea de text pe care au aprofundat-o. La sfârșitul activității toți elevii trebuie să știe conținutul întregului text. În cazul claselor numeroase, se pot forma câte două grupe pentru același număr. Profesorul are rolul de a-i organiza și de a urmări modul în care se desfășoară activitatea; evaluarea se face frontal; se sistematizează, se formulează concluziile.

Metoda poate fi valorificată în diferite situații de învățare:

- lectura unui text de critică / doctrină literară;
- analiza textului poetic pe niveluri: fonetic și punctuație, lexico-semantic, morfo-sintactic și stilistic-figurativ;
- realizarea caracterizării unui personaj pe baza a 4 modalități identificate în textul suport /fragmentul de text etc.

Prelegerea intensificată. Deși didactica modernă recomandă restrângerea metodelor expositive, sunt totuși secvențe ale activităților didactice, mai ales în ciclul liceal, când profesorul trebuie să ofere informații bogate, în legătură cu anumite teme, și să folosească expunerea ca modalitate de transmitere a acestora. Tema se poate anunța dinainte, împreună cu bibliografia, pentru ca elevii să pregătească și să dețină un minim de informații. Având în vedere faptul că orice însușire de noi conținuturi se bazează pe cunoștințe asimilate anterior, potrivit principiului concentric, se presupune că elevii au capacitatea de a le recepta, participând activ la acest proces.

Prelegerea intensificată se realizează în „cadrul ERRE” și presupune împărțirea textului prelegerii în două-trei secvențe.

În etapa de evocare elevii îndeplinesc anumite sarcini de lucru pentru a anticipa și actualiza cunoștințele anterioare referitoare la tema anunțată:

- realizează unele conexiuni posibile pe baza unor termeni din “prelegere” dați în avans; Deosebiri / Deosebiri/ Asemănări
- răspund la întrebări, lucrând în perechi;
- alcătuiesc o listă de idei, timp de câteva minute, scriind etc.

Profesorul expune zece minute prima secvență, elevii ascultă, confruntă informațiile noi cu cele pe care le dețineau și se pregătesc să formuleze concluzii; este faza de realizare a sensului sau de înțelegere.

Reflecția constă în compararea informațiilor și sintetizarea acestora tot printr - o activitate de cooperare de tipul: **Gîndiți/ lucrați în perechi/ Comunicați**

Câteva perechi raportează, se dezbate ideile, se evaluează, se rețin noile informații. Se repetă cele trei faze ale cadrului pentru a doua parte a prelegerii profesorului, după care se propune un exercițiu rezumativ prin care elevii reflectează la întregul material prezentat de profesor, de tipul:

- un *eseu de cinci minute*;
- un *eseu de zece minute* în care elevii discută un anumit aspect al prelegerii;
- să *răspundă la o întrebare relevantă* cu mai multe răspunsuri posibile.

Exercițiile rezumative se realizează ca activitate individuală și sunt repere pentru secvențele următoare pe care le are în vedere profesorul. Chiar dacă cea mai mare parte a timpului, cel care vorbește este profesorul, tehnica prelegerii intensificate permite dezbateri sau prezentări scrise ale celor mai importante aspecte ale temei, încurajează exprimarea opiniilor originale și, foarte important, munca în echipă, cooperarea pentru îndeplinirea sarcinilor.

ESEUL

Eseul este un studiu în care autorul tratează, în chip original, probleme literare, filozofice, fără intenția de a le epuiza. El își expune, într-o formă atrăgătoare, un punct de vedere personal asupra unei probleme, încercând să propună o soluție pe care nu o impune.

Eseul are câteva elemente specifice:

- prezintă un punct de vedere personal;
- ideea prezentată nu trebuie demonstrată, nici argumentată;
- atinge mai multe domenii;
- eseistul are libertatea de a-și alege stilul propriu.

Putem spune, așadar, că eseul este **o operă de personalitate**.

Procesul scrierii unui eseu implică parcurgerea următorilor pași:

1. Precizarea și înțelegerea corectă a temei eseului

Autorul eseului trebuie să-și răspundă la următoarele întrebări:

- este o temă generală sau una specifică?
- se dorește prezentarea experienței personale și propriile convingeri sau poziția exprimată de alții despre subiectul pus în discuție?
- eseul va fi doar o descriere a lucrurilor sau și o analiză a lor?

2. Întocmirea unei liste bibliografice

Această listă poate fi sugerată de profesor. Urmează cercetarea materialului documentar. Toate materialele cercetate trebuie să fie fișate, menționându-se autorul, titlul lucrării, editura, localitatea, anul apariției, pagina din care s-a luat ideea sau fraza- citat. Se prelungește studiul pentru reflecții personale. Acest lucru presupune ca eseul să nu fie scris în ultimul moment.

3. Structurarea eseului

Lucrarea scrisă va avea următoarea schemă generică:

- introducere (cuprinde un scurt comentariu cu privire la semnificația subiectului și aspectele ce trebuie tratate);
- tratare (dezvoltarea argumentației cu exemplificarea ideilor);
- concluzie (recapitularea ideilor principale și implicații).

4. Redactarea eseului

În această primă fază de redactare a eseului, se are în vedere claritatea ideilor și înlănțuirea lor logică. Stilul (modul cum sunt exprimate ideile) trebuie să fie simplu, direct și concis, fără formulări confuze, să evite abrevierile și argoul și să conțină fraze scurte. Fiecare idee principală va avea alineatul ei, se vor utiliza titluri, subtitluri și material ilustrativ, iar ideile împrumutate să fie delimitate clar de cele personale și menționate sursele. Aceasta presupune existența unei liste bibliografice.

5. Evaluarea critică a versiunii preliminare

Specialiștii în domeniu recomandă lăsarea deoparte timp de câteva zile a lucrării și citirea ei cu voce tare, solicitând ajutorul unei persoane competente. Dacă eseul răspunde la ceea ce se cere în temă și acoperă toate aspectele principale, atunci se poate trece la faza finală:

6. Rescrierea eseului

Eseul este o probă de evaluare a rezultatelor pozitive, fără a le sancționa pe cele negative. Prin elaborarea eseului se asigură o ușoară și obiectivă introspecție umană, un progres în conturarea personalității fiecărui copil.

Sarcini:

1. Relevați rolul a trei metode clasice specifice procesului de predare-învățare a *literaturii române* în școală.
2. Modelați 3 situații de predare-învățare în care veți utiliza aceste metode (teme/opere studiate la *Literatura română* în diferite clase, după exemplele oferite în suportul de curs) .
3. Corelați cele trei metode clasice cu unele tehnici de Gândire Creativă, motivându-vă alegerea.